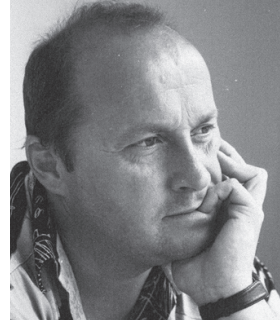

Milan Vincetič

Gašper Malej: *Rezi v zlatem.*

Ljubljana: Center za slovensko književnost (Aleph; 134), 2009.

Ob prebiranju Malejevega (pre)gostega tkanja besed, tiskanega z zlatimi črkami, kar je glede na naslov zbirke še kako pomenljivo, sem se vedno znova spraševal, kje so meje (za)umnosti besede/jezika, ki seveda največkrat variira v funkciji pesniške/filozofske metafore, čeprav v svoji primarni podstati zgolj sintetizira/projicira odblesk “sveta, ki je zarisan”, da “temno prepoznaven zaslepi”. Pesnik je seveda od nekdaj veliki “mag besed”, ki morajo delovati kot urok ali (za)kletev, hkrati pa se postavlja vprašanje, koga in čemu naj pravzaprav pesem spravi v trans. Odgovor je jasen: najprej samega pesnika ustvarjalca, ki se v svoji zamaknjenosti prepušča blodnjaku pomenov in zvokov, barv in (notranjih) pokrajin, ki jih preči “le nemo lesketanje (ki je) most, / ki spaja *tukaj* in *tam*, / oba ničeva svetova”, in šele nato bralca/konzumenta, če se ga seveda njegovo obredje (sploh) dotakne.

Prislova *tukaj-tam* seveda poleg krajevnosti namigujeta tudi na časovno (bolj ali manj iracionalno) dimenzijo, na “težko obsojenost na preteklo”, ko je treba “biti lastni prevod”; “kar sem”, hlastno doda, in “nepreklicno”. Seveda sleherna poezija, še posebno osebnoizpovedna, naj bo zavita v še tako debel celofan hermetizma, kar tudi Malejeva je, nosi izkušnjski pečat, kar se narekuje skozi “lepljivost besed, / ki zrcalijo, kar je tukajšnjje”. Torej: “umazanijo navzočih, ki jih / razporejajo v svoje strategije”. Lirski subjekt, večinoma prvoosebni, je vedno znova razdvojen ter prežet vase in navzven v “mrzlični dvom iskalca”, iskalca, ki se “predaja vsej blaznosti nekaterim besedam” ter hkrati dviga roke nad “tisto spevno ničevost”, nad “motnjo, ki jo v besede preseli privid”. Njegova hoja skozi pokrajine ljubezni, ki ga polni z negotovostjo ter s strahom zaradi “neustavljivosti zapiranja v školjko”, navdaja bralca z (obmorsko) melanholijo, ki je sicer mehkejša od panonske zaradi “morja, ki preplavlja z močjo vseh elementov”, a hkrati bolj nenadna in sunkovita kot “smrt, ki prihaja z morjem” in

ki "pripadaš ji, / kot vse, kar naplavi na peščino". Prav zato sta Malejeva *tukaj* in *tam* v bistvu dvoobrazno ogledalo, ki ga nastavlja morje, zlivanje dežja, "zgodbe o nekom, ki je predaleč" ali navsezadnje "ogenj, (ki) se nasmehne, (da) razbirava prerokbo, ki žari kot sarkofag".

Pesnik Andrej Medved v spremni besedi zapiše: "Pesem za Maleja ostaja vrt, oaza in ne ostrganje telesa: ona je želja po neomajnem plesu in prvinski igri, ki zanj – za pesnika – ostane skrita sanja poezije. Se pravi pesem labirint, opisi stanja bitja, načini naselitve, *modusa vivendi*. Pesem kot prihajanje-k-sebi, prilaščanje (lastne) podobe, skrivnosti svoje eksistence. /.../ Prostori 'neizprosnega žarenja', ki 'jih nikoli ne naseliš'. To je pomembno: da jih nikoli ne naseliš." Prav to resignativno-fatalistično vztrajanje, da se (končno) naseli v lastno podobo, ki je ne pozna, se reflektira pod hitrimi dotiki ljubljene osebe, pod plastjo ekspresivnih barv ter "fiksiranih prostorov", ki tu in tam preidejo v grotesknost (predvsem v razdelku Ekscitacije), ga vodi do spoznanja, da boš "postal obraz, ki ti ne pripada". Obraz, ki ni nič drugega kot boleče navzoča tujost, ki "zaslišal si jo v sanjah, / preslikal v razpostavitev / besed". In dodaja: "V dvom ali hvaležnost: / da te na veke preganja, / spremlja skozi temo".

Gašper Malej, čeprav gre za *reze v zlatem*, le redko zatipa po sijoči zlatini. Pogosto te preveva občutek, da se je hote zapredel v lastni potemnjeni kokon, katerega lupine ne more (ali noče) preključati. Zato ostaja večni "približevalec, saj (da) ne more biti drugače". Približevalec, ki se predvsem v dolgih liriziranih (tudi utrudljivo linearnih) monologih hkrati tudi oddaljuje "v svojem začetku in koncu" v spominske reminiscence, trenutna občutja ter vsakdanje banalije, ki jih le redko aktualizira/ironizira ali kar dvigne glas, kajti ko "pričakuješ resnico sladkaš se / z maskami / v resnici te prepričujejo / da se samo igraš ta svet". Vse je torej ena sama prevara, ene same praske po površini turškega zlata, ki seveda aludira na "čistino praznega prostora" ali na "deformacije vrtoglavice v gostem blaznenju", ki potihne le takrat, ko "neke ustnice sanjajo ustnice v medprostoru".

"Ni časa, ni prostora, resničnost je večplastna in beži, in se izmika," nadaljuje A. Medved, "vse je razločeno, spojeno, motno. Na koncu sem le jaz, svet v meni in okoli mene ni razviden; je kakor kepa, strdek in vročica, ki ne more pregoreti, staliti tesne skorje pesnikovega oboda. Prav ta obod, ki je ujetost mene, mojega telesa, bitja, jedra, je moja groza, blodnja moje pesmi /.../ in vendar tudi želja po dotiku kot zdravilu, *pharmakon*, ki me očisti mojega strahu". A ki vseeno ostaja kot navzočnost neizbežno dane eksistence ter minljivosti, ki se oglašča kot boleči sunki ali vbodi "koščka najmanjše, / komaj še predstavljljive norosti".

Res je: lirika ostaja, naj zveni še tako po šolsko, primarna izpoved. Njena moč ni samo v sporočilnosti, temveč v registrih, tonaliteti ali navsezadnje v notranji dramaturgiji, ki naj bralca – in še prej seveda ustvarjalca – privede v katarzičnost. Poezija je, tudi Malejeva, zagledana v tišino lastne biti, v (s)pogledu vase, ki “(neizbežno) vedo, da vodijo v dotike, skozi dotike, prek meja dotikov”, dotikov, ki vzbujajo predvsem erotično slo, pokropljeno s trenutki predajanja in uročenostjo strahu, da (ne) bi priklical ljubljene obraz z imeni, s srečo, ki “komaj kdo jo res pozna / in čuti, kako zavratno lega / na vse bolj utrujene korake”. Obraz, ki se ne zna upreti “tihemu načrtu izbrisovanja” niti “z blaznostjo izbrisanim podobam”, ki pa v tej knjigi sunkovito vznikajo, da bi “stopnjevale tesnobo, / brez istovetenja”.

Rezi v zlatem Gašperja Maleja, sestavljeni iz sedmih bolj ali manj tematsko podobnih razdelkov, vsekakor zahtevajo izbranega bralca: takega, ki se bo znal “odzvati s tišino, zamaknjen v poslušanje”, kar pa zaradi “razdrobljene neustavljivosti” kaj kmalu postane utrudljivo. To je lirika, ki vznemirja kot potajeno mrmranje, tudi šepetanje, ki naj bi zlezlo “pod povrhnjice imen”, ki pa ostanejo skrbno neimenovana, da bi bila znova izzvana. Knjiga, o kateri sem prepričan, da bo sicer več “kot pojav”, vendar ne bo globlje zarezala po pozlačeni gladini sodobne slovenske lirike.